

Klarälvens vattenråds samrådsyttrande till Fortum inför lagligförklaring och ombyggnad Brattfallet

Fortum Generation har ett mindre kraftverk i Halgån, Hagfors kommun, som nyttjar fallhöjden vid Brattfallet. Kraftverket har installerad effekt av 0,630 MW och ger en normal-årsproduktion av 2,6 GWh. Det är ungefär 1 % av vad kraftverket i Munkforsen ger per år.

Kraftverkets turbiner har en slukförmåga på 2,5 m³/sek. Detta gör att under större delen av året kommer resterande vatten att rinna från hålldammens spillränna och ner i älven strax uppströms kraftverket utan annan nytta än att hålla uppe nivån i dammen. Vi visar på detta i vår inlägga. Vi drar slutsatsen att arbetet med att täta tröskeldammen för att få mer vatten till kraftverket inte står i rimlig proportion till kraftnyttan.

Fortum Generation vill nu lagligförklara dammen vid Brattfallet samt få tillstånd enligt miljöbalken då man har för avsikt att renovera hålldammen i systemet.

Klarälvens vattenråd har på styrelsemötet den 10 feb 2016 diskuterat en bred syn på *vattnets alla världar*. Vi vill framföra synpunkten att i detta fall borde man betrakta produktion av el i förhållande till dagens och framtidens naturvärden och den naturupplevelse som området idag ger. Då man väger företagets nytta mot Brattfallets värde som besöksmål och dess naturvärden, kommer vi fram till slutsatsen att det allmänna intresset i form av friluftsliv och natur borde ha företräde till vattenhushållningen framför en maximerad elproduktion.

Bakgrund:

Naturvärden:

I Halgåns nedre lopp leker Klarälvslox och öring, dokumenterat genom elfiske de senaste åren. I det övre loppet finns lokala öringstammar.

Älvens totala längd är **4,4 mil**. Hela sträckan består av ca 60 % strömmande och forsande vatten, resterande av lugnflytande till svagt strömmande. Den totala fallhöjden är 274 m. Avrinningsområdet är 325,31 km². Avrinningsområdet består av skogsmark och myrar, med förhållandevis liten sjöyta. Möjlig regleringsgrad i systemet enl. SMHI är kring 12 %. Det innebär att älven har ett för våra vatten ganska unikt naturligt vattenflödet i större delen av sin sträckning förutom just vid Brattfallet, på sträckan mellan tröskeldammen och kraftverkets utsläppspunkt.

Under år 2014 biotoprestaurerad 1,7 mil av älvsträckan inom Värmlands län. Även i partiet mellan tröskeldammen och Brattfallet har biotopvård utförts.

Bäcken som rinner strax nedströms Brattfallet är liten och blir helt torr under torrperioder. Denna fyller ingen funktion för flödet i Halgån.

Brattfallet, 8 m, är troligen inte ett definitivt hinder för Klarälvslox, en unik laxart vilken genom hårt arbete håller på att återuppbyggas. Poolen nedan fallet är ca fyra m djup, vilket ger att en stor lax kan få ordentlig fart och ta sig upp för fallet om vatten finns. Tar sig laxen upp för Brattfallet finns fina lekområden uppströms.

Kalkningen startade **2002** och sedan dess har stammarna av lax och öring ökat till en viss gräns. Den biotoprestaureringen som genomfördes 2014 borde medföra att stammarna ökar till ännu högre tätheter under de närmaste åren.

Besöksmål och friluftsliv

Brattfallet är Hagfors kommuns viktigaste natur-turism-attraktion, och lär vara ett av de högsta fria fall i länet (Foto 1). Brattfallet är start på tre vandringsleder av olika svårighetsgrad och längd. Vandringslingorna är nyligen iordningställda med informationsskyltar, bord, toalett mm. 2014 fick lederna status som Värmlandsled.

Längs den sträcka som är tänkt att periodvis torrläggas går en del av dessa vandringsleder. Vandringsleden norrut, från Brattfallet upp till tröskeldammen är även handikappanpassad och kan nyttjas av hjulburna. (Foto 2) Denna del är 1 km fram och tillbaka, vilket ger en härlig upplevelse av kultur, natur och vatten även för de som har rörselsfunktionshinder.

Området mellan själva fallet och utsläppskanalen från kraftverket används av två äventyrsföretag, som ordnar linbana, rep bro (Burma-bro), nedfirning mm i kanjonen sommarhalvåret för grupper av företag, skolklasser eller turister.

Skolor använder området för naturstudier. Många är de utländska besökarna och grupper som nyttjar området.

Foto 1:
Brattfallet i
vårflod, april
2013.

Foto 2:
Vandringled
upp till
tröskeldammen
anpassad för
rullstolsburna,
barnvagnar
rollatorer mm.
Fotot strax
nedströms
tröskeldammen
(maj 2013)

Vår bedömning

Det vore olyckligt om Fortum får rätt att skapa en torr älvfåra, genom att förstärka tröskeldammen. *Det blir så vitt Klarälvens vattenråd kan bedömma en försämring mot nuvarande läge.*

Vattnet passerade vänster ledmur vid tröskeldammen redan 2013, (se foto 3 och 4). "Läckan" är alltså inte ny. Även andra äldre foton visar alla att tröskeldammen inte är en tät konstruktion. Älvfåran har alltså sällan eller aldrig varit helt tom tidigare.

Detta visas även av att biotopvården i fåran nedströms tröskeldammen gjordes (2014). Syftet var att det skulle finnas djupare partier i den lilla ström som kommer från läckaget. Stillastående vatten längre tider, vilket en tätning av avledaren skulle innebära, gör att all fisk i hålorna kommer att dö av syrebrist i längden.

Vi vill visa att det var endast under två månader 2015 som flödet i älven understeg kraftverkets slukförmåga på 2,5 m³/s. Vi anser att sökande måste visa på den nytta en tät tröskeldamm medför i ökad elproduktion. Större delen av året kommer det vatten som kraftverket inte kan ta, att tyvärr rinna från hålldammens spillränna och ner i älven strax uppströms kraftverket men nedströms fallet, utan att vara till gagn för någon. Detta vatten borde givetvis släppas förbi tröskeldammen och ner i huvudfåran.

Tabell 1 visar att det var bara två månader under 2015 som flödet understeg slukförmågan. Ett flöde på som lägst 4 m³/sek förbi tröskeldammen skulle medfört att kraftverket fått hela sin mängd vatten under sex månader år 2015.

Tabell 1 Vattenföring i Halgån under 2015, taget från Vattenwebben, SMHI, 2016-02-08

	Total vattenföring [m ³ /s]
januari 2015	3,12
februari 2015	3,07
mars 2015	7,14
april 2015	14,4
maj 2015	12,6
juni 2015	8,46
juli 2015	7,43
augusti 2015	2,27
september 2015	8,33
oktober 2015	2,01
november 2015	3,98
december 2015	5,95
januari 2016	3,14

Den enklare renovering som har skett av dammen år 2003 (se foto 5 och 6) var så vitt vi förstår inte föremål för prövning. Om nivån på spärrdammen höjdes då med träkonstruktionen, borde det inte ha fått ske utan diskussion med de allmänna och övriga enskilda intressen i området.

Synpunkter på samrådshandlingen

Klarälvens vattenråd tycker att Fortums bedömningar av konsekvenserna av företaget (4, Miljöpåverkan) är för "passiva" då man i mycket skriver "ingen påverkan". Vi vill påpeka att bedömningen av påverkan beror på vilket tidsläge man jämför med. Jämför man med läget 2013 till nuläget och det sannolika läget under större delen av 1900-talet (läckande spärrdamm före renoveringen 2003) blir det sämre.

Foto 3
Tröskeldammen
Låga flöden juni
2013
Damm-
konstruktionen
läcker lite hela
vägen

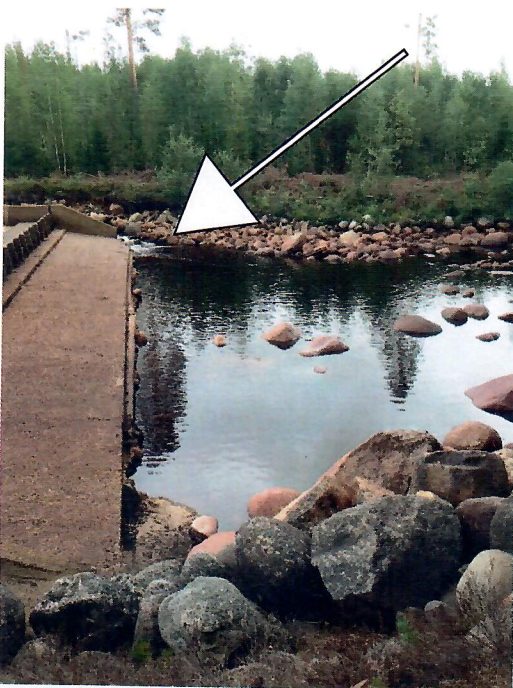

Foto 4 Veldig låga flöden aug 2013, Pil visar läcka vid vänster ledmur vid tröskeldammen

Foto 5: Konstruktion av tröskeldammen visar lite mer läckage

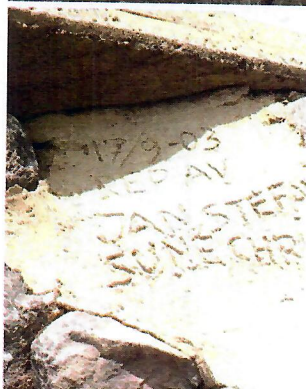

Bild 6 renovering daterad till
2003

Förslag på vidare utredningar:

Klarälven vattenråd resonerar utifrån att områdets attraktionsvärde och naturvärden ska bibehållas/öka och att föreslagna åtgärder med tätning av dammen är en försämring mot tidigare läge under överskådlig tid.

Vårt mål är att vatten ska finnas längs vandringsleden och i Brattfallet och ett mer naturligt flöde tillskapas i den delen av älvsträckan som ligger mellan tröskeldammen och nedre bron, en sträcka på 1 km med bra lekmöjligheter. Givetvis ska fiskväg skapas förbi hålldammen.

Vi föreslår att sökande utreder följande tre alternativ:

1. Klarälvens vattenråd tycker att det bästa för området i sin helhet vore att ta bort kraftverket och riva dammarna. Det kan medföra att den lax och öring från Klarälven som ev. vid höga vårflooder kan ta sig upp för fallet får mycket bättre möjlighet till lek. Det finns så vitt vi kan bedöma, ingen annan skada med detta förslag än minskad elproduktion.
2. Det näst bästa tycker Klarälvens vattenråd är att reglera vattenhushållningen så att vatten alltid får gå den naturliga vägen via fallet och att kraftverket får sitt slukvatten på 2,5 kbm/s endast vid höga flöden. Nackdelen med detta är svårigheten att räkna ut hur mycket vatten fallet behöver för att stor lax ska kunna forcera fallet.
3. Det tredje bästa är att minimera spillvattnet från hålldammen och låta det vattnet som idag rinner där gå den naturliga vägen över fallet. Fortum bör i detta fall utreda konsekvenserna på ett flöde på som lägst 4 m³/sek förbi tröskeldammen.

Motivering:

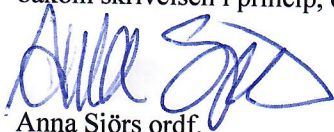
Klarälvens vattenråd vill framföra synpunkten att i detta fall *borde man betrakta produktion av el som mindre väsentligt än den naturupplevelseverksamhet som bedrivs i området.*

Förslaget, såsom det beskrivs i samrådshandlingen kommer att innebära en tom älvfåra och en ännu mer onaturlig vattenförling i en viktig del av älven. Företaget innebär en *försämring av miljökvaliteten mot det läge som varit ett antal år.* Nuvarande bedömning måttlig ekologisk status kan bli dålig.

Ekonomisk bedömning: Antagligen är inte intäkterna från kraftverket av den storleken att det kan motivera de sämre turistintäkter inom besöksnäringen som kan bli effekten av att området förlorar i attraktivitet. Vattnet kommer att i alla fall passera alla 6 kraftverk i Klarälven som målsägaren får intäkter av.

Nytta för den unika Klarälvsloxen och öringen vid ett naturligt flöde på sträckan mellan nedre bron och tröskeldammen med en potentiell möjlighet för stor fisk att forcera fallet vid kraftiga vårflooder kan inte bedömas i dag, men helt klart är att ett naturligt flöde öppnar för bra lekbottnar på en sträcka av c:a 1 km.

Styrelsen för Klarälvens vattenråd har på möte den 10 februari 2016 diskuterat frågan och ställt sig bakom skrivelsen i princip, och önskar att Fortum utreder ytterligare alternativ.

Anna Sjors ordf.

Styrelsen för Klarälvens vattenråd

Fortum Generations representant Katarina Erelöf i vattenrådets styrelse är inte delaktig i beslutet, och var inte närvarande på mötet.